

نگاشت

دکترین نظامی نوین عربستان سعودی

ابتکار تولید ادوات نظامی به جای خرید و واردات آن

اندیشکده سرآمد

اندیشکده سرآمد
گروه پژوهشی مطالعات بین‌المللی
مجموعه نگاشت شماره ۲

دکترین نظامی نوین عربستان سعودی		عنوان
مطالعات بین‌المللی	گروه پژوهشی	
امیرحسین عسگری	ایده پرداز	
امیرحسین عسگری، عارف بیژن	تیم ایده پروری	
نادیا ملانسب	ناظر علمی	
اندیشکده سرآمد	ناشر	
پاییز ۱۴۰۳	تاریخ انتشار	
https://saramadrc.com	آدرس سایت	

مقدمه:

دکترین دفاعی پیشنهادی عربستان سعودی به شناسایی حوزه‌هایی می‌پردازد که نیاز به تقویت دارند و استراتژی‌هایی را برای تقویت این حوزه‌ها و ابزارهای لازم برای اجرای آنها ارائه می‌دهد. هدف این دکترین، دفاع از عربستان در برابر تهدیدات خارجی و همچنین حفظ ثبات و امنیت در غرب آسیا و جهان عرب است. هدف اول این دکترین بر تقویت قابلیت‌های دفاعی داخلی عربستان به‌ویژه در حوزه‌های نظامی، نیروی دریایی و سامانه‌های موشکی هواپایه متمرکز است. عربستان قصد دارد تا توانایی‌های خود را در مرزهای شمالی و جنوبی و در مسیرهای دریایی با تأکید ویژه بر نقاط آسیب‌پذیر در اطراف یمن، عراق و دریا تقویت نماید. هدف دوم به تقویت استراتژی‌های مقابله با تروریسم داخلی و خارجی می‌پردازد. عربستان به دنبال این است تا تجارب خود در مقابله با افراط‌گرایی را با کشورهای دیگر به اشتراک بگذارد و در عین حال منابع دفاعی خود را برای کمک به کشورهای هم‌مرز و استراتژیک در مقابله با تروریسم حفظ و گسترش دهد. هدف سوم بر ایجاد اتحادیه خلیج فارس و تقویت شورای همکاری خلیج فارس متمرکز است. این اتحادیه با یک فرماندهی نظامی مشترک و تقسیم نیروهای نظامی و اطلاعاتی، به دنبال تثبیت کشورهای آسیب‌دیده از انقلاب‌های عربی ۲۰۱۱ و حفظ صلح در منطقه است. هدف چهارم بر تقویت نفوذ عربستان در سطح منطقه‌ای و جهانی تأکید دارد. این هدف به دنبال افزایش استقلال عربستان از متحدان غربی و تقویت توانمندی‌های نظامی برای دخالت در بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است. هدف پنجم به مقابله با گسترش تسلیحات کشتار جمعی می‌پردازد. هدف مذکور از ایجاد منطقه عاری از تسلیحات هسته‌ای در غرب آسیا حمایت می‌کند و به افزایش توانمندی‌های شناسایی و مهار تسلیحات کشتار جمعی و احتمالاً ایجاد بازدارندگی هسته‌ای از طریق دستیابی به تسلیحات هسته‌ای برای عربستان اشاره دارد. هدف ششم، ایجاد فرماندهی‌های ویژه برای فضای سایبری و فضایی است که با همکاری با کارشناسان خارجی به منظور مدرن‌سازی سیستم‌های دفاعی عربستان دنبال می‌شود. هدف هفتم بر تقویت همکاری‌های بین‌بخشی در داخل دستگاه‌های دفاعی، امنیتی و اطلاعاتی عربستان تأکید دارد تا اطمینان حاصل شود که تمام اهداف دکترین دفاعی از طریق یک تلاش هماهنگ و یکپارچه در کشور پیاده‌سازی خواهد شد.

مطلب اصلی:

دکترین دفاعی پیشنهادی عربستان سعودی به‌طور کلی نشان‌دهنده تعهد این کشور به تقویت دفاع داخلی خود و حمایت از ثبات منطقه‌ای با بهره‌گیری از منابع سیاسی، مالی و نظامی خود برای مقابله با بحران‌های موجود در جهان عرب و تقویت موقعیت خود در غرب آسیا و فراتر از آن است.

دولت عربستان سعودی در سال جاری اعلام نمود که میزان بومی‌سازی تجهیزات نظامی این کشور به ۱۹.۳۵ درصد رسیده است، در حالی که این رقم در سال ۲۰۱۸ تنها ۴ درصد بود. این افزایش قابل توجه در بومی‌سازی، بخشی از استراتژی بزرگ‌تر و بلندمدت عربستان برای تحقق اهداف سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ است که به‌ویژه بر توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و نظامی تأکید دارد. هدف اصلی در این سند دستیابی به ۵۰ درصد بومی‌سازی تجهیزات نظامی تا سال ۲۰۳۰ است. تحقق این هدف می‌تواند نه تنها ساختار دفاعی عربستان را به‌طور اساسی تغییر دهد، بلکه الگوهای ائتلاف‌سازی این کشور، به‌ویژه روابط آن با ایالات متحده، را نیز تحت تأثیر قرار دهد. در این راستا، بومی‌سازی تسلیحاتی به‌عنوان ابزاری برای کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی و تقویت استقلال دفاعی به‌شمار می‌آید.

از دلایل عمده‌ای که عربستان به این سمت حرکت کرده است، می‌توان به نیاز این کشور به رهایی از وابستگی طولانی‌مدت به ایالات متحده در تأمین تجهیزات نظامی اشاره نمود. در حالی که عربستان هنوز در زمینه تسلیحات پیشرفته و سنگین به ایالات متحده وابسته خواهد بود، اما تمرکز بر بومی‌سازی تجهیزات ابتدایی‌تر، مانند سلاح‌های سبک و خودروهای زرهی، به‌عنوان یک گام استراتژیک در کاهش این وابستگی مطرح می‌شود. این تغییر رویکرد، علاوه بر تقویت توان داخلی، به عربستان این امکان را می‌دهد که در آینده کنترل بیشتری بر تأمین و تولید تجهیزات نظامی خود داشته باشد و در عین حال روابط خود را با دیگر کشورها از جمله چین، روسیه و فرانسه گسترش دهد.

بومی سازی تسلیحات می تواند به عنوان یک محرک اقتصادی برای ایجاد شغل در داخل کشور عمل نماید. با توجه به اینکه این بخش هنوز به طور کامل در عربستان توسعه نیافته، گسترش تحقیقات و تولیدات بومی در زمینه تجهیزات نظامی می تواند به ایجاد فرصت های شغلی جدید و تقویت ساختار آموزشی و تحقیقاتی در وزارت دفاع سعودی منجر شود. از سوی دیگر، در راستای تحقق اهداف سند چشم انداز ۲۰۳۰، عربستان به دنبال تنوع بخشی به شرکای نظامی خود است. در همین راستا، علاوه بر همکاری با ایالات متحده، روابط دفاعی این کشور با دیگر قدرت های جهانی، نظیر چین، روسیه، فرانسه و بریتانیا، در حال تقویت است. این تغییرات در سیاست های دفاعی عربستان می تواند تأثیرات بلندمدتی بر ساختار قدرت و روابط بین المللی این کشور داشته باشد.

یکی از اهداف اصلی عربستان در تغییر استراتژی دفاعی خود، کاهش وابستگی امنیتی به ایالات متحده، به ویژه در زمینه تأمین تسلیحات ابتدایی و غیرپیشرفته است. در گذشته، تسلیحات سبک و نیمه سنگین مانند اسلحه، خودروهای زرهی و دیگر تجهیزات مشابه بخش اساسی معادله "نفث در برابر امنیت" را تشکیل می دادند که در بسیاری از مواقع، ستون های امنیتی عربستان را تأمین کرده اند. این وابستگی به ایالات متحده که به مدت چندین دهه ادامه داشته، به ویژه در زمان بحران ها و درگیری ها، به طور مستقیم بر امنیت این کشور تأثیرگذار بوده است. با این حال، عربستان به طور جدی در حال حرکت به سمت بومی سازی تسلیحات غیرپیشرفته است تا این وابستگی را کاهش دهد. در مقابل، در حوزه تسلیحات پیشرفته و پیچیده، این کشور همچنان نیازمند همکاری های نزدیک با ایالات متحده و دیگر قدرت های جهانی خواهد بود، زیرا این نوع سلاح ها در عرصه های استراتژیک مانند هواپیماهای جنگی و سامانه های پدافند هوایی قرار دارند.

در راستای تقویت توانمندی های داخلی، عربستان سعودی به طور جدی به ایجاد ساختارهای تحقیقاتی و آموزشی ملی پرداخته است. یکی از مهم ترین اقدامات در این زمینه، تأسیس شرکت صنایع نظامی عربستان (SAMI) است که تحت نظارت وزارت دفاع فعالیت می کند. هدف اصلی این شرکت، ارتقای توانمندی های داخلی در زمینه تحقیق و توسعه تسلیحات و تجهیزات نظامی است. از طریق ایجاد چنین ساختارهایی، عربستان قصد دارد تا ظرفیت های علمی و فنی خود را افزایش دهد و از این طریق بتواند نیازهای نظامی خود را از داخل تأمین کند. این رویکرد به ویژه در شرایطی که عربستان به دنبال تقویت توانایی های دفاعی خود و کاهش وابستگی به واردات تسلیحات است، اهمیت ویژه ای دارد. همکاری با کشورهای تولیدکننده تسلیحات، همچنین فرصت های تحقیقاتی و انتقال فناوری های پیشرفته را برای عربستان فراهم می آورد که می تواند به بهبود کیفیت تولیدات داخلی و ارتقای توانمندی های دفاعی کشور کمک کند.

علاوه بر این، بومی سازی تسلیحات به عنوان یک استراتژی اقتصادی در چارچوب برنامه چشم انداز ۲۰۳۰ عربستان، برای ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی نیز اهمیت دارد. این برنامه به ویژه بر ایجاد مشاغل در بخش های فنی، مهندسی و تولید تأکید دارد و با توجه به حجم بالای بودجه نظامی عربستان، این بخش می تواند به یکی از پیشران های رشد اقتصادی و کاهش وابستگی به واردات تسلیحات تبدیل شود. از سوی دیگر، عربستان همچنان در زمینه تأمین تسلیحات پیشرفته و پیچیده از کشورهای مختلف، از جمله ایالات متحده و دیگر قدرت های جهانی، وابستگی خواهد داشت. بنابراین، بومی سازی تسلیحات تنها بخشی از استراتژی کاهش وابستگی امنیتی است و برای تحقق کامل این هدف، عربستان نیازمند همکاری های بیشتر و انعطاف پذیری در سیاست های دفاعی خود خواهد بود.

نتیجه گیری:

عربستان سعودی در حالی که در پی بازنگری استراتژی دفاعی خود است، به طور هم زمان در پی تقویت و تنوع بخشیدن به گزینه های امنیتی خود نیز است. این کشور به خوبی می داند که تهدیدات نظامی و منطقه ای نیازمند رویکردی جامع و چندبعدی است که شامل تقویت قدرت

داخلی و همچنین ایجاد روابط مستحکم با دیگر بازیگران جهانی باشد. به همین منظور، عربستان در حال حرکت به سمت یک استراتژی دفاعی متوازن است که در آن نه تنها به تقویت توانمندی‌های داخلی توجه می‌شود، بلکه همکاری‌های منطقه‌ای و جهانی نیز به‌طور قابل توجهی مورد بازبینی قرار گرفته است.

یکی از ارکان اصلی این استراتژی، توسعه و تقویت قابلیت‌های دفاعی داخلی است. عربستان در چارچوب برنامه چشم‌انداز ۲۰۳۰ به‌دنبال کاهش وابستگی به واردات تسلیحات و افزایش تولید داخلی تجهیزات نظامی است. این حرکت نه تنها به ارتقای خودکفایی دفاعی کشور کمک می‌کند، بلکه در بلندمدت می‌تواند به ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی در بخش‌های صنعتی و فناوری‌های پیشرفته نیز منجر شود. این تلاش‌ها به‌ویژه در راستای تقویت زیرساخت‌های دفاعی داخلی، هم‌راستا با تحولات اقتصادی کشور است. در عین حال، عربستان سعودی به‌خوبی درک کرده که ثبات و امنیت منطقه‌ای از طریق دیپلماسی و کاهش تنش‌ها می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ امنیت ملی ایفا کند. به همین دلیل، تغییرات در سیاست خارجی این کشور، به‌ویژه در رابطه با ایران، بسیار حائز اهمیت است. پس از سال‌ها تنش و دشمنی، عربستان به‌دنبال یک تغییر رویکرد جدی در قبال ایران است تا از طریق گفت‌وگو و تفاهم، شرایطی پایدارتر را در منطقه ایجاد کند. این تغییر در سیاست به‌ویژه در جهت حفظ منافع امنیتی و اقتصادی عربستان از اهمیت بالایی برخوردار است.

عربستان نمی‌تواند از روابطش با قدرت‌های بزرگ جهانی غافل شود. روابط دفاعی با ایالات متحده همچنان یک جزء کلیدی در استراتژی امنیتی این کشور باقی مانده است. عربستان به‌دنبال تقویت این روابط از طریق مذاکرات برای امضای پیمان‌های دفاعی و توافقات جدید برای تأمین تسلیحات پیشرفته است. این تعامل با قدرت‌های جهانی همچنین به ریاض این امکان را می‌دهد تا تسلیحات پیچیده‌تر و به‌روزتری برای دفاع از خود در برابر تهدیدات منطقه‌ای و جهانی دریافت کند.

در نهایت، عربستان با تنوع بخشیدن به شرکای تسلیحاتی خود از کشورهای مختلف، نظیر چین، روسیه، فرانسه و بریتانیا، به‌دنبال کاهش وابستگی خود به یک قدرت خارجی واحد است. این سیاست تنوع در تأمین نیازهای نظامی نه تنها به عربستان اجازه می‌دهد تا از تهدیدات بالقوه در روابط خود با کشورهای خاص جلوگیری کند، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز تقویت روابط اقتصادی و امنیتی با دیگر کشورها شود. رویکرد مذکور، نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری عربستان در زمینه‌های استراتژیک و نظامی است و به‌طور کلی به ایجاد یک سیستم امنیتی چندجانبه و متوازن کمک خواهد نمود.

منابع:

[۱] Obaid, N. (۲۰۱۴). *A Saudi Arabian Defense Doctrine: Mapping the expanded force structure the Kingdom needs to lead the Arab world, stabilize the region, and meet its global responsibilities*. Cambridge (MA): Belfer Center for Science and International Affairs. Retrieved from: https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/isp/۰۰۳۱۱۸۱/f_۰۰۳۱۱۸۱_۲۰۲۴۷.pdf (accessed December ۷, ۲۰۲۴).

[۲] CSIS. (۲۰۱۵). *A Saudi Arabian Defense Doctrine for a New Era*. CSIS. Retrieved from: <https://worldwide.harvard.edu/belfer-center-science-and-international-affairs-۰> (accessed December ۷, ۲۰۲۴).

[۳] Schiavi, F. (Dec. ۱, ۲۰۲۴). *Saudi Arabia's 2025 budget brings 5% increase to military spending as local industry hits 20%: What we know*. Al-Monitor. Retrieved from: https://www.al-monitor.com/originals/۲۰۲۴/۱۱/saudi-arabias-۲۰۲۵-budget-brings-۵-increase-military-spending-local-industry-hits?token=eyJlbWFpbCI6ImFtaXJhc2dhcmkzOTI1N0BnbWFpbC9jb20iLCJuaWQiOiY2ZkZkMyJ9&utm_medium=email&utm_campaign=Ungrouped%۲۰transactional%۲۰email&utm_content=Ungrouped%۲۰transactional%۲۰email+ID_b1b46eb2-b490-11ef-9919-a2a0c0dbe72e&utm_source=campmgr&utm_term=Access%۲۰Article (accessed December ۷, ۲۰۲۴).

[٤] Glob News Wire. (November ١٨, ٢٠٢٤). ***Saudi Arabia Defense Market Competitive Landscape and Forecast 2024-2029 - Saudi Arabia's Defense Acquisition Budget, Estimated at \$19.9 billion in ٢٠٢٤ is Anticipated to Touch \$٢٠ Billion in ٢٠٢٥.*** Glob News Wire. Retrieved from:

<https://www.globenewswire.com/news-release/٢٠٢٤/١١/١٨/٢٩٨٢٦٣٠/٢٨١٢٤/en/Saudi-Arabia-Defense-Market-Competitive-Landscape-and-Forecast-٢٠٢٤-٢٠٢٩-Saudi-Arabia-s-Defense-Acquisition-Budget-Estimated-at-١٩-٩-billion-in-٢٠٢٤-is-Anticipated-to-Touch-٢٠-Bill.html> (accessed December ٧,

٢٠٢٤)